

BESZÉLGETÉS NICARAGUÁRÓL EGY SZEMTANÚVAL

Az itt következő anyagunkat a kanadai magyar jezsuiták folyóiratából, A Szív című katolikus világnézeti tájékoztató (főszerkesztő Nagy Ferenc SJ) 1983. szeptemberi számából vettük át – terjedelmi okokból némi rövidítéssel – olvasóink informálására.

Annyi újság, folyóirat ír mostanában Nicaraguáról, az ott történekről. Általában mind elítélően nyilatkozik. Nehéz tudni, mi is lehet legalább megközelítőleg az igazság, ugyanis a cikkek hangnemébe nagymértékben belejátszik, hogy milyen érdekszférában írták őket. Kérdezhetnénk, hogy miért érdekes ez számunkra, jámbor keresztény emberek számára. Most csak annyit, hogy Nicaraguában az elhivatott keresztények többsége úgy érzi, pontosan az Istenbe és emberbe vetett hite kötelezi arra, hogy támogassa a szandinista kormány törekvéseit.

A többit mondja el *Mustó Péter* jezsuita társam, aki sok kérdésem közül néhányra igyekszik válaszolni. Ő most 48 éves, hosszabb ideig egyetemisták lelkésze volt Münchenben, jelenleg a kolumbiai Bogotában otthontalan, utcán élő gyermekekkel foglalkozik. Egy ember hitvallását halljuk, nem propagandaszöveget. Elmondja, amit személyesen tapasztalt. A beszélgetés ideje: 1983 áprilisa.

– Péter, honnan tudod azt, amiről most beszélni fogsz nekünk, és milyen lélekkel figyelsz a Nicaraguában történő eseményekre?

– Sok barátom van itt, Kolumbiában is, olyanok, akik Nicaraguából jöttek, és olyanok is, akik csak átlátogatnak onnan néha ide. Nemrég én is ott töltöttem két hetet, sajnos, tovább nem tudtam maradni.

A nicaraguai kísérletben keresztény hitem megvalósulásának egyik lehetőségét látom. De Jézust halálra ítélték és kivégezték, mert fellázította a népet, a törvény megszegésére tanította, az emberi méltóságot, a nemzeti önállóságot, az Isten előtti személyi szabadságot Jézus a föld uraival és a törvények betartásával szemben való engedelmség elé helyezte. Talán ezért ítélik halálra Nicaraguát is mind a főpapok, mind a polgári társadalom hatalmasai.

– Beszélj arról, kérlek, mi is ment végbe, milyen erők indultak meg Nicaraguában?

– 1979. július 19-én győztek a szandinisták Anastazio Somoza fizetett katonái, a Guardia Nacional fölött. Egy egész nép egy emberként diadalmaskodott. Mind a polgári osztály, mind az egyházi hierarchia a diktátor bukását ünnepelték, csak éppen Managua, a főváros püspöke a polgári osztály embereit szerette volna hatalomra segíteni – július 19-én ilyen tárgyalások ügyében Caracasban, Venezuelában tartózkodott –, nem pedig a szandinistákat. Mivel a szandinisták életüket áldozták népük szabadságáért, övék lett a kormányhatalom.

Ez a kis nép, két és fél millió nica végbevitt valamit, amit előtte még senki más: egy népi felkelés történt, amiben a keresztény bázisközösségek lényeges szerepet játszottak, együtt dolgozva marxista meggyőződésüekkel, ahol hívó és Krisztust követő papok, szerzetesek magukat marxistának vallják. Ez után a felkelés után, miután lerázták magukról a Somoza

család ötvenéves diktatúráját, megpróbálnak egy ideológiai pluralitású új nemzeti társadalmat felépíteni, aminek első célja a tudatlan nép felemelése, öntudatosítása, nevelése keresztény és szocialista szellemben. Ugyanakkor a nemzeti önállóság féltékeny védelmében, az Egyesült Államok haragját magukra zúdítva, hajlandók a nemzeti szuverenitás érdekében vállalni a gazdasági bojkottot, a külföldről, Hondurasból jövő fegyveres támadást és a nyugati nagy sajtó rosszindulatú tájékoztatását. Belpolitikájukban együtt akarnak dolgozni a politikai pártokkal és a polgári osztály és a gazdasági élet embereivel, de mindig a nép érdekeit keresve, nem pedig a közép- és felsőosztály előnyeit.

Ez a két alapelv: az eddig tanulatlan, elnyomott nép érdekeinek és a nemzeti szuverenitásnak a megvédése rengeteg és igen hatalmas ellenséget szerzett a szandinista újjáépítési folyamatnak, elsősorban az Egyesült Államok kormánya részéről, de éppen úgy azok részéről is, akik egy kizsákmányoló gazdasági-társadalmi rendszerben a saját hasznukat találják meg, nem törődve a tudatlanok tudatlannak maradásával. Sajnos, maga az egyház is megosztott ezeken a politikai ellentéteken. Míg a hierarchia többsége és a papság egy része a polgári társadalmat és a kapitalista gazdasági rendszert próbálja megvédeni és visszaállítani, a keresztény bázisközösségek nagy része, sok szerzetessel és pappal, az új társadalom felépítésén dolgozik teljes erejével és meggyőződésével. A latin-amerikai forradalmak, mint Mexikóban vagy Kubában, antiklerikális és egyházellenes szellemben születtek és alkották az új rendszert, míg Nicaraguában a forradalom imák között és az evangéliumot magyarázva alakult ki és diadalmaskodott. Most pedig Krisztus szellemében próbálják meg folytatni.

– Hogyan és miért jött létre ez a megoszlás az egyházban? Miért nem fedezi fel minden Krisztust követő ember, hogy Krisztus mindig radikálisan az elnyomottak, az üldözöttek mellé állt, és hogy nekünk is ezt kell tennünk, ha nem akarunk szégyent hozni Krisztus nevére?

– A hívő keresztények között nemcsak Nicaraguában, hanem a világ minden részén vannak eltérő álláspontúak a tudomány, politika, teológia, társadalmi rendszer stb. megítélés terén. A püspökök között is vannak egészen ellentétes vélemények. Az egyház egész történelme, a II. vatikáni zsinat és a keresztények minden más hivatalos összejövetele, valamint a hivatalos állásfoglalások a társadalmi problémákkal szemben mind azt bizonyítják, hogy nincs egyetlen és megváltoztathatatlan formája a keresztény hitnek a társadalmi problémák megoldására, ahogy a teológiában vagy a tudományban sem. Mert különböző vélemények alakulnak más környezetekben, más korszakokban, egy nép új, égető problémái kelés közepén.

Az egyház mindig megosztott volt és lesz, amíg egyház lesz a földön. De minél ellentétesebbek a társadalmi kérdések, amik megoldásra várnak, annál ellentétesebbek lesznek a megoldás kísérletei. Ha a keresztények, papok és püspökök csak a mennyország felé emelik szemüket, és kihúzzák magukat népük és társadalmuk konkrét problémáiból, akkor a kérdések megoldási kísérletei nem keresztény szellemben fognak megtörténni. A Föld Föld marad, a Mennyország pedig Mennyország, míg a hívő nép szent zsoltárokat énekel akkor, amikor az égő ház többi lakói különböző módon próbálják a tüzet oltani. Ha ilyen tűzoltáskor a tűzoltók haragja a szent zsolozsmázókra zúdul, akkor ezek mártírjai lesznek egy antiklerikális ateista üldözésnek, és elvesztik jogaikat, privilégiumaikat és birtokaikat. Sok forradalom alkalmával ez történt az egyházzal és a hívőkkel. De ha egyszer a hívők és szerzetesek társadalmuk égő házában az elsők, vagy legalábbis nem az utolsók lesznek, akik a többivel összefogva a tűzoltáshoz látanak, sokszor egymással ellentétes próbálkozásokba kezdenek. Minél bonyolultabb és megoldhatatlanabb a tűz oltása, annál valószínűbb, hogy a hívők megoszlának, még inkább akkor, ha gazdasági és hatalmi vágyak összeütköznek egymással. Miért van az, hogy az Egyesült Államokban és Európában a keresztények egyik része hitükből fakadó meggyőződésből a végtelenségig menő fegyverkezés ellen foglal állást, míg a többiek az ateista kommunizmus ellen próbálják a legtöbb fegyvert felsorakoztatni abban a hitben, hogy ezzel védik meg társadalmukat és hitüket? Nicaraguában sem történik lényegében más, csak ott akik meg akarják védeni társadalmukat, a hierarchia

többségének politikai nézetével – úgy tűnik – nem tudnak egyetérteni. Ezért még nincs egyházzakadás, mert senki sem akarja Nicaraguában az egyházat otthagyni, sem a pápát, sem Krisztust.

– *Milyen eredményeket tud ez a négy éve fennálló hatalom felmutatni?*

– Az első nagy akció az alfabetizációs program volt. Közép-Amerika 80–90%-a analfabéta. Egy rendszer sem – kivéve Kubát – próbálta még eddig a tudatlanságot gyökerében megátadni, és az egyszerű nép képzésére szisztematikusan súlyt fektetni. A szandinisták ezzel kezdtek. Az alfabetizációs programot a jezsuita Fernando Cardenalra bízta. Fernando ma is a szandinista ifjúság vezetőségének koordinátora. Mellékesen megjegyezve, melyik ateista államrend bízta eddig fiatalágát egy katolikus papra? Mennyire lehet istentelen akkor a nicaraguai diktatúra? Az egyik országrészben az alfabetizáló vezetője Mario Pereson volt, egy kolumbiai szaléziánus pap, akit szintén nagyon jól ismerek. Most hittanár itt Bogotában a szaléziánusok gimnáziumában. Persze voltak kubai diákok és tanítók is Nicaraguában alfabetizálni. Ez a program hat hónapig tartott, és nagy sikerekkel fejeződött be. Most is folytatódik a felnőttek továbbképzése formájában. Az iskolák építése nagy léptekkel halad előre, amiben a kubaiak sokat segítenek.

A földreform törvénye úgy szól most, hogy aki műveli a földjét, ha nagybirtokos is, attól nem veszik el. Csak attól vették el, aki nem műveltette meg. Ezek az elvett földeken új településeket alapítottak. Egyrészt kiosztották a földeket annak, aki rászorult, másrészt a lakásügyi problémákat kezdték megoldani ilyen módon. Sok szegény házat láttam Nicaraguában, de ezt a nyomort Dél-Amerika más országaiban sehol sem.

Az egészségügy területén, ami a legelhanyagoltabb a „harmadik világban”, Nicaragua sok mindent elért, annak ellenére, hogy az Egyesült Államok kormánya nem enged gyógyszereket szállítani Nicaraguába, és az orvosok nagy része elhagyta az országot, mert állami fizetéssel nem keresnek annyit, mint az úgynevezett „szabad” országokban, ahol az orvos szabadon annyit kérhet, hogy a szegény ember azt nem tudja megfizetni. Nicaraguában – ha van orvos és gyógyszer – ingyenes a kezelés. Mindenesetre a gyermekparalízist például már kiirtották. Eddig évente 15 eset mindig volt. Nagy oltási programot szervezett az állam. Eredménye: 1982-ben nem volt egyetlen paralízises eset sem. A ragályos betegségeket is így próbálják megszüntetni.

Az utcán éjszaka a sötétben is közbiztonság van. Hol van az még más dél-amerikai városban? Ennek a rendnek főképpen az az oka, hogy a háztömbökben éjszaka is virrasztanak fegyveres önkéntesek. Itt, Bogotában minden gazdag fizet magának fegyveres őr, ha sok pénze van, még nappalra is. Itt a mi világunkban a gazdagok fizetik a katonaságot, rendőrséget és a testőrt. Nicaraguában a nép saját maga védi meg magát, ami szerintem sokat segít abban, hogy a nép sajátjának tartsa a rendet, az országot. Ennek nagy nevelő hatása van.

Most már az öntudat felébredéséről beszélek, ami szerintem az egyik nagy célja a szandinista forradalomnak. Latin-Amerika egyik legnagyobb problémája, úgy gondolom, hogy a nép nem becsüli saját magát, saját értékeit és kultúráját, szeretne olyan lenni, mint a középosztály vagy az észak-amerikaiak. Nem büszke saját magára, népére. Egy felírást láttam sokfelé a falakon Nicaraguában: „somos turba, y qué?” Vagyis: „csöcselék vagyunk, na és aztán?” Ez a mondat kifejezi számukra az öntudatra és önbecsülésre ébredés első fokát. Csak akkor változtathatok magamon, ha józanul tudom, ki vagyok, mi vagyok. Ehhez az öntudatra ébredéshez akarja a szandinista kormány a népet felkelteni.

– *Milyen kritikák érik a forradalmi rendszert az országon belül?*

– Beszéltem ellenzékiekkel is. Ahogy én szenvedélyesen védem a szandinisták érdekeit, ugyanolyan szenvedéllyel támadják az ellenségei. Ebből is látszik, hogy valami fontos dologról van ott szó, ami húsunkba vág. Én védem, mert látom, hogy Nicaraguában vágyaimat próbálják megvalósítani, ahogy én keresztény szellemben egy társadalmat szeretnék elképzelni magamnak. Azok, akik ellene vannak, általában individuális gazdasági és hatalmi vágyukat látják ott elveszni.

· Individuális, kispolgári vágyak készítenek általában az embereket arra, hogy kritizálják a szandinista rendszert. A jezsuita egyetem könyvtárában csak úgy öntötte magából egy titkár a mérgét a rendszer ellen. Kérdeztem: „Mondja már meg, mi is az, ami magának nem tetszik?” Erre azt felelte: „A sárga cukor; itt csak sárga cukrot lehet kapni, fehérét csak korlátozva. De ha én fehérét akarok, akkor ne korlátozzák az én lehetőségeimet.” Egy másik példa: „Minden olyan lesz, mint Kubában, még a buszmegállóhely is”. Na és aztán? – mondom én. Managuában legalább van rendes megállóhely, még ha Kubából vették is a példát, de legalább nem olyan rendetlen, mint Bogotában. De különben is, ha megnézzük a fejlődést Kubában az utolsó húsz évben és ugyanakkor a többi országét körülötte – Haiti, Puerto Rico, Dominikai Köztársaság stb. –, akkor azt kell mondani, hogy Kuba saját népe számára sokkal többet ért el, összehasonlítva a többiekkel, még akkor is, ha ott sem paradicsomi az élet, és kevesebb a lehetősége néhány kivételes egyéneknek.

– *Beszéld el, légy szíves, részletesen, hogyan is alakult ki ez a szoros kapcsolat a szandinista mozgalom és a helyi egyház nagyobb része között.*

– Latin-Amerika több országában már a 60-as évek közepétől kezdve, de különösen a medellini püspöki konferencia határozatai után keresztény közösségek létesültek, közösen olvasták a Szentírást, és annak fényében próbálták megérteni saját életüket, társadalmukat, problémáikat.

Ezek a közösségek éneklük tovább szent zsoltáraikat és imádkoznak, sokszor még szívből jövőbben, mert kezdik megérteni, hogy hitük és vallási életük nem egy vasárnapi szép ruha, hanem legégetőbb kérdéseik központjához vezeti el őket. Ez a hit nem ópium, nem kábítószer a siralom völgyében, hanem belső indíttatás és erő, ami felébreszt, kinyitja szemünket és cselekvésre serkent. Minél inkább a mi konkrét életünkre vonatkoztatva hallgatjuk az Ó- és Újszövetség szavait és az egyház tanításait (Zsinat, Medellín, az utolsó pápák levelei), annál inkább tette sarkent minket a hit. Az egyik legjelentősebb ráebredés ehhez az, hogy a vallás nem magánügyem, a bűn nem privát ügy én és Isten között, hanem a bűn itt van közöttünk, a mindennapi életünkben, szokásainkban és életünk intézményes formáiban! Sok minden úgy van megszervezve közösségünkben, hogy abból valakiknek mindig kárunk lesz, anyagi vagy szellemi kárunk egyaránt. Például, ha az egyetemért fizetni kell, akkor a tudás csak a gazdagok privilégiuma lehet. Ha az orvos pénzbe kerül, akkor a szegény ember élete nem fontos stb. Az alamizsna nem oldja meg társadalmunk bűneit, hanem úgy kell megszervezni a közösségeket, hogy ne legyen alamizsnára szükség. Korlátozni azt, aki a másokra rámászik és megfojtja, legyen az egyén, nép, faj, társadalmi osztály stb. Mivel a bázisközösségek általában az egyszerű és szenvedő nép között születtek, a velük élő szerzetesek is lassan – anyagi és szerzetesközösségi biztonságukból betekintve azoknak az életébe, akiknek semmi sincsen biztosítva, és semmihez sincsenek jogaik – maguk is ezek mellé álltak érzelmeikben. A szerzetesek szolidárisak lettek a néppel és mindinkább tettet kerestek a bűnt okozó társadalmi alapállás megváltoztatására, hogy közelebb jöhessen hozzánk Isten országa, ahol az államrend igazságos, jogot és szabadságot ad a kisembernek is.

A bázisközösségek tagjai föllélegeztek, mert érezték, hogy egymást támogatják, és velük van Isten, az egyház tanítása, papjuk, apácájuk. Sokszor azzal támadják ezeket a közösségeket, hogy osztályharcra indították a népet. Ez tökéletes tévedés, és megfordítása a tényeknek.

A valóság az, hogy az osztályharc már megvolt réges-régen, csak mindig ugyanaz volt, aki győzött, és ugyanazok, akik alulmaradtak, úgyhogy már nem is hitték, hogy ők is igazi emberek, mint a többiek, akik mások kárán megszerezték maguknak nemcsak a szükségeset, hanem a bőséget, a bőségnél is többet – anyagiakban, de tudásban, szellemiekben is, kultúrában is. Sőt még a vallásban is, mert Latin-Amerikában indián pap sem lehetett. Az osztályharc rég megvolt, csak mindig egyenlőtlen volt. A keresztény közösségekben azt tapasztalták, hogy ha összefognak, jobban meg tudják védeni magukat, és hitük erősödött egy jobb jövő lehetőségének reményében.